КРЪГЛА МАСА С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

ТЪРГОВИЯТА – НАУЧНО ЗНАНИЕ И БИЗНЕС РЕАЛНОСТ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков
гл. ас. д-р Зоя Иванова
гл. ас. д-р Иван Маринов
докт. Никола Илчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Доц. д-р Светослав Илийчовски

Членове:
проф. д-р Анета Денева
проф. д-р Теодора Димитрова
проф. д-р Атанас Атанасов
доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков

ISBN 978-954-23-2005-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Катедра „Търговски бизнес“: 30 години обучение, академична мисия и проекции на бъдещето
Доц. д-р Теодора Филипова 5

Пленарни доклади

Новата „реалност“ в търговския бизнес
Проф. д-р Данчо Данчев 32

Омниканалното асортиментно планиране и потребителското поведение
Доц. д-р Симеонка Петрова 42

Някои моменти от развитието на корпоративната социална отговорност
Доц. д-р Иванка Николова 52

Тематично направление: Предприемачество и мениджмънт на ресурсите в търговията

Перспективы производства безопасных продуктов питания в условиях организационно-экономической модернизации предприятий пищевой промышленности Украины
Проф. Наталья Валинкевич, д.э.н. 60

Бранд мениджмънт на търговците на дребно
Доц. д-р Виолета Гълъбова 66

Търговски мениджмънт и аспекти на личността
Доц. д-р Явор Янкулов..... 73

Проблемы и перспективы развития коммерческой деятельности торговых предприятий в Украине
Доц. Ангелина Сотник, к.э.н. 81

Офшорните зони като алтернатива за алокация на капитала
Доц. д-р Донка Желязкова 87
Доц. д-р Михал Стоянов

Текстилната индустрия в България – състояние и перспективи
Доц. д-р Сергей Найденов 93
Докторант Калин Киряков

Дефиниране целите на сектор пчеларство от област Русе
Доц. д-р Любомир Любенов..... 99

Антикризисното управление в процеса на глобалната промяна
Доц. д-р Ирена Емилова 107

Иновации и иновационен процес в търговския бизнес
Доц. д-р Анатолий Асенов 112

Елементи и същност на организацията и организации от публичния сектор
Доц. д-р Христо Сирашки 120

HRM системите в търговските предприятия – ключът за успешно управление
Гл. ас. д-р Зоя Иванова..... 128

Глобален недостиг в търговията с графични карти – фактори и тенденции
Гл. ас. д-р Иван Маринов..... 136

Управленски аспекти на търговията в новата дигитална реалност
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова..... 144

Въздействие от употребата на пестициди в селското стопанство
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 152

Култура и мениджмънт на ресурсите при търговията с луксозни стоки
Гл. ас. д-р Иво Велинов 159

Предизвикателства пред виртуалното управление на търговския екип
Ас. д-р Надежда Стефанова..... 168

Основные направления развития перспективы „клиенты“ для потребностей стоимостно-ориентированного управления клиентским капиталом
Татьяна Завалий..... 176

Модели на ситуационно лидерство
Синан Пехливанов..... 181

Тематично направление: Иновации и дигитализация в търговията

Cooperation of Business and Science in the Frames of Technology Parks: Cases of Cee Countries
Prof., DSc. Ihor Lishchynskyy 186
Prof., DSc. Mariia Lyzun

Substantiation of Prospects for Trade Development in the Post-Pandemic Period
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 195
PhD in Economics, Victoria Odnolko

Start-up проекты в ритейле
Доц. Светлана Бирюченко, к.э.н. 202

Иновации и дигитализация в сектора на търговията
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 206

Роля и влияние на изкуствения интелект върху търговията на дребно
Доц. д-р Надежда Димова 214

Завладени от интернет-на-нещата
Доц. д-р Михал Стоянов 220
Гл. ас. д-р Десислава Гроздева

Форми на проявление на дигитализацията на електроенергетиката – икономически аспекти
Доц. д-р Цветелина Ганкова - Иванова 229

Дигитални решения за реализация на земеделска продукция
Доц. д-р Марина Николова 237

„Системните молове“ и дигиталната революция
Доц. д-р Цветнен Цветков 247

Сравнителен анализ на електронната търговия в Европейския съюз
Доц. д-р Маргарита Шопова 251
Гл. ас. д-р Евгени Овчинников

За продоволствието и продоволствената сигурност – от научното знание до бизнес реалността
Доц. д-р Виолета Блажева 259

Изследване на потенциала за развитие на иновативни форми туризъм в България
Доц. д-р Любка Илиева 265
Сиана Спасова

Управление на складовете – процеси, предизвикателства, практики
Гл. ас. д-р Марияна Кътева 272

Марковата активност – индикатор за иновации
Гл. ас. д-р Венцислава Николова-Минкова 279

Пост-кризисното състояние и проблеми на хотелиерския бизнес в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 287

Блокчейн в агробизнеса
Гл. ас. д-р Радка Ненова 293

Дигитални решения в туристическия бизнес
Гл. ас д-р Павлин Павлов 301

Тематично направление:
Моделиране и инвестиционни проекти в търговията

Проектный подход как инструмент реализации политики управлении торгово-обменными операциями
Доц. Мария Плотникова, к.э.н. 306
Доц. Оксана Присяжнюк, к.э.н.

Различни възможности за прогнозиране и планиране на застрахователната дейност
Проф. д-р Росен Тодоров 310

Възможности за определяне на ликвидационната стойност
Доц. д-р Светослав Илийчовски 319

Въздействие на преките чуждестранни инвестиции върху вземанията по лизингови договори – нов бизнес в търговията
Доц. д-р Венцислав Перков 327

Преките чуждестранни инвестиции в икономическите сектори на страната
Доц. д-р Добрин Ганчев 335
Доц. дмн Милена Рачева

Организиране на мърчандайзинговите стокови запаси посредством Economic Order Quantity Model – EOQ
Хон. ас. д-р Светла Атанасова 342

A Model for Internet Payment Systems: Qualitative Risk Assessment
PhD Student Valeriu Cernei 351

Производство и търговия с етерични масла – традиция, бъдеще и здраве
Мая Алексиева 358

Тематично направление: Пазарни проучвания и конкурентоспособност в търговията

Increasing the Competitiveness of Ukrainian and Bulgarian Food Industry Enterprises
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 367
Graduate student, Aleksandra Nosachenko

The Trade Sector's Response to the Crisis Caused by the Covid 19 Pandemic
Professor Sreten Ćuzović, PhD 375
Associate Professor Svetlana Sokolov Mladenović, PhD
Đorđe Ćuzović, PhD

Конвергенция между омниканалния ритейлинг, маркетинг и логистика
Доц. д-р Виолета Димитрова 385

Състояние и тенденции на пазара на месо в България
Доц. д-р Петранка Мидова 393

Тенденции в заявителската активност и регистрирането на марки със закрила в България за периода от март 2019 г. до март 2021 г.
Гл. ас. д-р Мариела Димитрова 400

Фрагменти от търговията с хранителни добавки и Covid-19
Гл. ас. д-р Борислав Атанасов 407

Приложение на комуникационни инструменти в хипермаркети „Зора“
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 413

Регионални аспекти и проблеми на търговията със селскостопанска продукция
д-р Валери Велковски 422

Инвестиционна активност и търговски възможности пред общините от поречието на река Дунав
Гл. ас. д-р Милен Динков 432

Анализ на улова на калкан (Psetta Maxima) в Черно море
Гл. ас. д-р Георги Русенов 439
Доц. д-р Ангелина Иванова
Гл. ас. д-р Мария Янкова
Ас. д-р Василка Кръстева

Здравният туризъм – елемент на продуктовия портфейл на дестинация България
Д-р Кристина Георгиева 443

Проблеми и възможности пред развитието на интермодалния транспорт в България
Докторант Елена Вълчева..... 451

Ценообразуването като конкурентно предимство
Докторант Илияна Дикова..... 459

Дали бъдещето е тук с иновативните 5G технологии в търговията с услуги?
Милан Чернев 466

Футуристичните доставки като конкурентно предимство на WALMART
Милчо Милчев..... 474

Социално-икономическото присъствие на „Загорка“ ад на пазара
Деница Стоянова 480

Тематично направление: Ефективност и социална отговорност в търговията

Съвременни тенденции и предизвикателства в развитието на кооперативната търговия в България
Доц. д-р Бисер Петков..... 489

Кратки бележки по историята за началото на застраховането в България
Проф. д-р Росен Тодоров..... 496

Sustainability Logistics Infrastructure: Conceptual Considerations and Possible Application
Docent, Candidate of Economic Sciences, Alexander Tanichev..... 501

Съвременни аспекти на търговията с пощенски услуги в България
Доц. д-р Теодора Филипова 512

Съвременните потребители, потребителският активизъм и гражданското общество
Гл. ас. д-р Виолета Петева 520

Сдруженията за защита на потребителите – взаимодействия и ползи
Гл. ас. д-р Миглена Душкова 528

Оценка на рентабилността в търговията
Гл. ас. д-р Николинка Игнатова 536

Организационно развитие чрез социално-отговорно поведение
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева 544

Липсата на контрол – предпоставка за фалит на търговска верига (по примера на „Пикадили“ ЕАД)
Д-р Цветан Димов 549

Възможности за оценяване ефективността на дистрибуционните канали
Докторант Велизар Йорданов 557

Тематично направление: Стопанска отчетност и финансиране в търговията

Направления формирования учетного обеспечения системы управления земельными ресурсами
Проф. Татьяна Остапчук, д.э.н. 565

Проблеми при счетоводното отчитане на ДДС при продажбата на стоки в условията на Covid 19
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова 570

Изследване влиянието от прилагането на МСФО 15 приходи от договори с клиенти върху дейността на търговските предприятия
Доц. д-р Иван Андреев 576

Структура на продажбите на дребно – състояние и тенденции
Доц. д-р Красимира Славева 582

Изисквания към документирането на търговските сделки
Доц. д-р Славена Стоянова 589

Приложни аспекти на финансовия контрол при стопанската отчетност
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова 597

КРАТКИ БЕЛЕЖКИ ПО ИСТОРИЯТА ЗА НАЧАЛОТО НА ЗАСТРАХОВАНЕТО В БЪЛГАРИЯ

Проф. д-р Росен Тодоров
„Кудос България“ ЕООД - София

Резюме: *Докладът се базира на историческото развитие на идеята за застраховане в България, под влияние на международния пазар. Летописното проследяване показва еволюцията и модернизирането на застрахователната дейност през годините. Анализът на появата и успехите на българските застрахователни дружества се представя през призмата на икономическите и социалните отношения в страната ни.*

Ключови думи*: застраховане, история на застраховането, еволюция на застрахователните дружества*

JEL*: G22*

BRIEF HISTORY NOTES ABOUT THE BEGINNING OF INSURANCE IN BULGARIA

Prof. Rosen Todorov, PhD
„Kudos Bulgaria“ Ltd. - Sofia

Summary: *The report is based on the historical development of the idea of insurance in Bulgaria, under the influence of the international market. The chronicle trace shows the evolution and modernization of the insurance activity over the years. The analysis of the emergence and success of Bulgarian insurance companies is presented through the prism of economic and social relations in our country.*

Key words: *insurance, history of insurance, evolution of insurance companies*

JEL*: G22*

Широко разпространената взаимопомощ у славянските народи, може да се приеме, че и нашият народ е имал такива прояви. Френският пътешественик Ипслит Депре можел да установи около 1850 година, че в някои български села се извършвало подпомагане на селски стопани при стихийни бедствия (градушка, наводнение и прочие), като за целта била създадена и примитивна организация.

Катедрата по социална хигиена при бившия ИСУЛ открила следи за подпомагане на чираците и калфите при болест в град Стара Загора, което, може би, е далечно ехо на разпространените каси и фондове на работниците в средна и северозападна Европа, които каси и фондове са предшествениците на съвременното социално осигуряване, но също така и на животозастраховането. През периода на османското робство, в българските земи не е имало застраховане, извършвано от застрахователни дружества, както това е било през 19 век в Европа.

Ерата на застрахователното дело в България започва през 1882 година, когато румънското застрахователно дружество „Дачия“ създало свой клон (филиал) в град Русе. По всичко изглежда, че това дружество е привлечено от страна на българското правителство, което му дава разрешение за работа и го насърчава при разпространение на застраховките пожар и живот, а по-късно и транспорт. За ръководител на Дачия бил изпратен Ото Билинг (по народност най-вероятно австриец), който е първият пионер на идеята за застраховане в България. Той самият притежава застрахователна компетентност и проявил енергия да ходи от град на град и да проповядва застраховането.

През 1887 година в България учредява свой клон и американското дружество „Ню Йорк“, през 1889 година – румънското дружество „Ла Насионал“ и през 1890 година – австрийското „Анкър“.

Съзирайки значението на застраховането, тогавашното правителство улеснява дейността на тези чужди застрахователни дружества и даже застраховало при тях държавно имущество срещу годишна премия от 100 000 лева. Това благосклонно държание от страна на държавата може да се обясни с обстоятелството, че през периода на първото десетилетие след Освобождението не сме имали опит и знания в твърде специфичната област на застрахователното дело. Но българите не закъсняват да създадат стабилни основи на българското застраховане.

През 1891 година в град Русе е създадено първото българско застрахователно дружество „България“, което отначало заработило на клона пожар, а от 1893 година въвежда в своята продуктова гама и клона живот. Правителството оказало най-голяма подкрепа на това дружество, като с особен закон му е призната привилегията да застрахова държавното имущество.

През 1895 година в град София е създадено второто българско застрахователно дружество „Балкан“. Почти по същото време се основава и трето българско дружество „Отечество“, което обаче още през втората година на своето съществуване се слива с дружество „Балкан“.

През този период и румънските застрахователни дружества развиват активна дейност (12 037 броя застраховки пожар с обща застрахователна сума 121 000 000 лева и 1 700 000 застрахователни премии). Оценявайки пазара в България през този период те вземат решение към приключване на застрахователна дейност в страната независимо от постигнатите високи резултати и се продават на българската компания „Балкан“. Начело на обединената дейност застава Ото Билинг, за който се казва, че самоотвержено се е свързал с българското застрахователно дело.

Споменатите застрахователни дружества са работили главно в пожарозастраховането, но паралелно с това са развили и животозастраховането по принципа на остарелите тонтини, при които се спекулира в голяма степен с човешкия живот (1).

Може твърдо да се каже, че правилната насока в развитието на животозастраховането дава основаното в края на 19 век кооперативно застрахователно дружество „Учителска взаимоосигурителна и спомагателна каса“ (накратко Учителска каса).

Този процес се утвърждава и от създадените през 1903 „Чиновническо кооперативно спестовно застрахователно дружество“ накратко (Чиновническо дружество).

След 1905 година и двете дружества за дълго време се посвещават на животозастраховането, спечелвайки доверието на широките народни маси и особено частта на интелигенцията.

Чиновническо дружество се свързва с други кооперативни организации, използва умело техния административен апарат. Проявявайки твърде голяма експанзия на българския застрахователен пазари в крайна сметка застава начело на животозастрахователния пазар, оказвайки сериозна съпротива и голяма конкуренция на първите две застрахователни компании - „Балкан“ и „България“, които обаче са изградени на различен от кооперативния принцип, а именно – акционерния.

В голяма степен успехът на Чиновническото дружество може да се дължи на неговия председател Кирил Г. Попов – бележитият директор на статистическия отрасъл, виден кооператор, председател на българското икономическо дружество, автор на капиталния труд „Стопанска България (издание на Академията на науката през 1916 г.). Двете нови кооперативни застрахователни дружества не само затвърдили животозастраховането, но и внесли морал при разплащането със застрахованите и техните наследници.

През първото десетилетие на 20 век изобщо закрепва националното застраховане, което със своето ускорено развитие съществено се откроява сред застрахователното дело на другите балкански страни. Много скоро българското застрахователно дело си създава и международни връзки. През този период българските застрахователни дружества „Балкан“ и „България“ развиват завидна международна дейност и печелят реноме на страната като добър търговски партньор в застраховането. Едновременно с това се въвежда и развитието на други застрахователни клонове.

Може отговорно да се каже , че първите две акционерни дружества „България“ и „Балкан“ и двете кооперативни дружества „Учителска каса“ и „Чиновническа дружество“ запазиха да края на своето самостоятелно съществуване първенство, стабилност и жизненост, и съставляваха основното ядро за частното застрахователно дело в България.

СЪЗДАВАНЕ НА ДРУГИ БЪЛГАРСКИ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДРУЖЕСТВА

Успехът на първите две акционерни и две кооперативни застрахователни дружества насърчил някои хора, които търсели в застрахователния пазар лични печалби и изгоди. Освен това до 1927 година в България не съ-

ществува държавен контрол върху застрахователната дейност, което позволявало да се подвизават на нашия пазар и чуждестранни застрахователни дружества без необходимия опит, без необходимата финансова основа и даже без какъвто и да било морал.

С този факт на липсата на държавно регулиране може да се обясни факта на твърде големия брой застрахователни дружества, нямащи значителен успех и след кратковременно съществуване ликвидират своята дейност. Особено характерно за това „никнене като гъби“ на застрахователни дружества е периодът след Първата световна война. Някои от тези дружества не са извършвали редовно и съгласно застрахователния договор застрахователни плащания и с това са компрометирали в известен смисъл застраховането пред народа, който и без това се е отнасял с известно недоверие към застраховането, както и към кооперативното движение като цяло. Някои от застрахователните дружества не са изчислявали правилно застрахователните премии и не са имали необходимите активи (покрития). На тази нередовна застрахователна работа се слага край през 1927 година със създаването на държавния контрол.

Ето някои застрахователни дружества от този период: „Родина“ (основано 1917 година), „Звезда“ (1917 година), „Сила“ (1918 година), „Добруджа“ (1918 година), „Европа“ (1918 година), „София“ (1919 година), „Ориент“ (1919 година), „Сфинкс“ (1919 година), „Слънце“ (1919 година), „Градиво“ (1919 година), „Америка“ (1922 година), „Мизия“ (1924 година) и някои други. Всички тези дружества в последствие са закрити. Наред с тези дружества които са акционерни, основани са и някои неспособни кооперативни дружества, например: „Собствений“ (1922 година), „Съгласие“ (1922 година), „Сигурност“ (1925 година), „Мусала живот“ (1925 година) и други. Тези дружества не само не спечелиха доверието на българските граждани, но ги и отблъснаха със своята негативна и нередна застрахователна работа. Създаденият държавен контрол имаше заслугата да прочисти застрахователния пазар от такива дружества, които бяха като „бурени“ в застрахователното дело.

НАВЛИЗАНЕТО НА ЧУЖДИ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ

Освен горепосочените първи чуждестранни застрахователни дружества в края на 19-ти и първите две десетилетия на 20-ти век, в страната ни създават клонове и редица дружества от западните държави. Някои от тях са стари, големи, добре изградени и стабилни. Така например още през 1897 година започва да работи у нас по живот и пожар френското дружество „Юнион“, самото основано през 1828 година. През 1904 година създава клон в България известното със своите научни разработки триестко дружество „Аигурационе Дженерале“. През същата година започва работа и известното английско дружество „Феникс“ (основано през 1782 година). През

1914 година създава клон голямото германско животозастрахователно дружество „Виктория живот“ (създадено 1853 година), а през 1924 г. – неговият събрат „Виктория – пожар“.

Някои от тези дружества имат голям опит, работят в множество страни и трябва обективно да кажем, че съществено съдействат със своята дейност за подобряване и усъвършенстване на работата в България по онова време.

Въпреки по-големия опит, притежаван от тях, чуждите застрахователни дружества нямат особен успех у нас и не успяват да завладеят застрахователния пазар, както това са го направили в някои други страни от региона.

Българските застрахователни дружества, стъпили здраво на краката си, не позволяват на чуждестранните колоси да завладеят значителни позиции. Освен това, самите български граждани са имали предпочитание към националните, местните дружества да ги представляват и да им носят съответните рискове.

Затова може отговорно да се каже, че в този период застрахователното дело е в преобладаващата си част национално, българско.

Този съществен за историята на българското застраховане факт трябва неминуемо да бъде свързан с ръководството на първите две акционерни дружества „България“ и „Балкан“ и първите две кооперативни дружества „Учителска каса“ и „Чиновническо дружество“, чиито ръководители съумяват да проявят не само добър застрахователен професионализъм, но и да вложат в контактите си с гражданите и елементи на патриотизъм.

Българските дружества се учеха в определен етап и по смисъл от чуждестранните, но се съревноваваха с тях и по никакъв начин не им позволяваха да се наложат в застраховането.

Литература:

1. Годишник на държавния контрол, т. 1, 1927/28 година.